

Drugačnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi

Za začetek si predstavljajmo naslednji prizor: recitacija pesmi Koseskega požanje v prvi polovici 19. stoletja velik aplavz, Prešernova pa le delno odobravanje ali celo zavračanje. Če zanemarimo natančne podatke o vlogah obeh pesnikov v času slovenske romantike, lahko ugotovimo, da je bila prav drugačnost Prešernove poezije tisti dejavnik, ki je povzročal odpor pri takratni recepciji. Ranjeni labod, kot so ga poimenovali (v nasprotju s Koseskim, t. i. bistrovidnim orlom), je namreč uporabljal znatno bolj prefinjeno in seveda manj razumljivo metaforiko, nove pesniške vrste in oblike ter bil že kot avtor poseben oziroma drugačen.

To, da so mu pripisovali odstopanje od večinskih vzorcev, je imelo dvojno vlogo; Prešeren se je lahko počutil kot nosilec posebnega in izvirnega, hkrati pa ga je zavračanje ljudskih množic, ki so rajši poslušale bobneči narodni slog Koseskega, v času narodnostnega preroda seveda nujen, celo žalostilo in oviralo pri nadaljnjem delu. Da prinaša drugačnost negativno in pozitivno poslanstvo, so nakazali tudi prispevki za 52. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, ki so drugačni že v sami tematološki naravnosti. Ti so temo, o kateri so v preteklosti razpravljali pretežno v filozofiji, sociologiji, antropologiji ali psihologiji, uspešno prenesli na področje slovenskega jezika, književnosti in kulture. Uvesti to temo na seminarska področja se mi je zdelo nujno tudi zaradi tega, ker postaja drugačnost tema, ki se dotika vseh nas. Z njo se srečujemo skoraj vsak dan, ko se nanjo odzivamo zelo različno, večkrat kar nerazumljivo napačno – na eni strani tesnobo odklanjamo begunce in istospolne (npr. bodeča žica in ovrženi družinski zakonik), na drugi pa navdušeno pritrjujemo absurdnemu vključevanju angleščine na slovenske fakultete (npr. novela k Zakonu o visokem šolstvu, 8. člen). Letošnji 52. SSJLK s krovno temo *Drugačnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi* se zaveda, da je napačno sprejemanje drugačnosti običajno posledica njenega nepoznavanja: da bi jo lažje spoznali, bo odstrl marsikatero tančico in tako izostril naš pogled.

Približati se drugačnosti pomeni spoznavati in sprejemati Drugega, drugost, tujost, posebnost, novost in odprtost, s tem pa tudi sebe. Drugačnost namreč vsebuje drugost, nekaj drugega kot istost ali posnetek nečesa, nekaj, s pomočjo česa ločimo sebe od nesebe. Ker smo vsi po eni strani enaki, saj pripadamo neki večji skupini (npr. belci, Slovenci), po drugi strani pa drugačni, ko se v nekaterih lastnostih razlikujemo od večine (npr. znanstveniki, homoseksualci), se je treba vprašati, kdaj postane drugačnost problematična in zakaj se ji to zgodi. Drugačnost kot temeljna kategorija človeškega namreč postane problematična takrat, ko prevladujoča skupina s svojo močjo ustvari normativnost, od katere vsi ostali (t. i. nečlani ali obstranci) odstopajo in so ovrednoteni prav skozi to raven odstopanja od normativnosti, istosti, enakosti ali prevladujoče perspektive,

povezane z raso, narodom, razredom, spolom, vero in ostalimi lastnostmi. Normativnost pomeni preprosto ločitev na »normalno« oziroma pravo, kar pomeni isto/podobno/enako, ter »nenormalno« oziroma nepravo in torej drugačno. Ker je tovrstna ločitev na pravo in nepravo vrednostna, postane spraševanje o drugačnosti etični in družbeni problem, ki vključuje več področij, npr. vprašanje enakopravnosti, razbijanja predsodkov in stereotipov o drugačnih in drugih ter nestrpnosti ali nasilja večine nad manjšino.

Letošnji Seminar se dobro zaveda, da so dogovori, neskladja in pogajanja glede drugačnosti procesi, katere je treba nenehno reflektirati in analizirati, kar počnejo predavanja v našem zborniku, izbirna tečaja in Parada mladih. Prispevki enajstih predavateljev se namreč ukvarjajo z drugačnostjo v slikanici, homoerotični književnosti, večslojnosti lirskega subjekta, slovenski literarni zgodovini, slovenski ljudski glasbi ter drugačnostjo v kontekstu slovenstva in postkolonialnega diskurza, osvetljujejo pomenljiva jezikovna razmerja med istostjo, drugostjo, drugačnostjo ter izbranimi frazemi, analizirajo pa tudi drugačnost prevodov in jezikovnih prestopov v književnosti. Medtem ko izbirna tečaja odkrivata čare in pasti drugačnosti poezije žensk in ljudske glasbe, se Parada mladih ukvarja z drugostjo telesa v modernističnem romanu, učenjem žensk-migrantk ter strategijami podomačevanja. Poleg drugačnosti, ki sem jo omenila že na začetku uvodnika, je letošnji Seminar drugačen od prejšnjih tudi zaradi treh manjših posebnosti: prvič smo v okviru Literarne delavnice uvedli Bralnico, dva predavatelja (Barbaro Korun in Tomaža Raucha) poslušali tudi kot udeleženca literarno-glasbenega večera in se podali kar na dve ekskurziji, na Vrhniko in Škocjanske jame ter Obalo. Ko boste pozorno prebrali prispevke, boste, dragi seminaristi in ostali bralci, najbrž našli še kakšno drugačnost, ki je nisem omenila in vas je pričakala kot presenečenje. Mogoče pa ste ob branju spremenili tudi svoj odnos do drugačnosti, npr. beguncev, istospolnih in uvajanja angleščine v visoko šolstvo, ali pa skozi spremljanje drugačnosti začeli razmišljati o sebi, ne samo o drugih, kar je prav tako pozitivna posledica. Naj vas na poti približevanja drugačnosti spremljajo verzi letošnje udeleženke Seminarja, pesnice Barbare Korun, iz pesniške zbirke *Čečica, motnjena od ljubezni* (2014): »(Tudi pravo literaturo piše le / nekaj izbrancev. Nočem biti med njimi. / Jaz pišem tako nepravo, napačno, / narobe, obrobno, kot le zmorem.)«

dr. Alojzija Zupan Sosič
predsednica 52. SSJLK